

УДК: 33:338.45:658.11

ЗЕЛЕНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

БАБАЄВ Володимир¹, ДОРОШЕНКО Ганна², ДИМЧЕНКО Олена³, РУДАЧЕНКО Ольга⁴,
СМАЧИЛО Валентина⁵

¹Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
<https://orcid.org/0000-0002-4638-5263>
babaev@kname.edu.ua

²Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
<https://orcid.org/0000-0002-5535-8494>
hanna.doroshenko@kname.edu.ua

³Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
<https://orcid.org/0000-0001-8817-2517>
dymchenkoov@kname.edu.ua

⁴Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
<https://orcid.org/0000-0001-9597-5748>
polkin87@ukr.net

⁵Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
<https://orcid.org/0000-0002-6153-1564>
miroslava.valya@gmail.com

Сучасні умови соціально-економічного розвитку України вимагають переорієнтації регіональної політики на засадах сталості, ресурсоефективності та екологічної відповідальності. Особливо актуальним це стає для Харківського регіону, який одночасно стикається з викликами воєнного відновлення та потребою формування нової моделі економічного зростання. У цьому контексті зелене підприємництво розглядається як важливий інструмент інтеграції екологічних інновацій, циркулярних рішень та соціально відповідальних практик у регіональний економічний розвиток. Незважаючи на зростання інтересу до зеленої економіки, механізми підтримки екологічно орієнтованого бізнесу на регіональному рівні залишаються фрагментарними, що зумовлює необхідність наукового аналізу їх потенціалу в умовах трансформації економіки Харківської області.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад і практичних напрямів розвитку зеленого підприємництва як чинника забезпечення сталого регіонального розвитку, а також аналіз досвіду та перспектив впровадження екологічно орієнтованих бізнес-моделей у Харківському регіоні в умовах відновлення економіки під час війни.

Теоретичною основою дослідження стали наукові публікації українських і зарубіжних авторів із проблематики зеленої економіки, регіонального розвитку та екологічних інновацій. Інформаційну базу становлять стратегічні документи Харківської області, зокрема Стратегія розвитку регіону на 2021–2027 роки, Програма економічного і соціального розвитку на 2025 рік, а також інвестиційні програми комунальних підприємств, зокрема КП «Харківводоканал». Для аналізу використано методи системного підходу, структурно-функціонального аналізу, порівняльних досліджень, контент-аналізу стратегічних документів та елементів кейс-стаді. У статті визначено концептуальні ознаки зеленого підприємництва та його роль у формуванні сталого економічного середовища на регіональному рівні. Проаналізовано наявні напрями екологічної модернізації в Харківському регіоні, зокрема проекти інвестиційної програми КП «Харківводоканал», які сприяють розвитку ринку екологічних інновацій та створюють можливості для участі малого і середнього бізнесу у проектах модернізації критичної інфраструктури. Виявлено, що регіональні стратегії вже містять передумови для формування «зеленої» економічної моделі, проте відсутня система інструментів стимулювання зеленого підприємництва та цільові механізми його масштабування. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення регіональної моделі підтримки зелених підприємств, оцінку потенціалу створення «зелених» робочих місць, а також удосконалення інституційного середовища для впровадження екологічних інновацій у процеси відновлення Харківського регіону. Практична значущість роботи полягає у формуванні рекомендацій для органів місцевої влади, бізнесу та інституцій розвитку щодо стратегічного включення зеленого підприємництва до економічної моделі регіонального зростання.

Ключові слова: зелене підприємництво, сталий розвиток, регіональна стратегія, Харківська область, інноваційна екосистема.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-18-19>

Стаття надійшла до редакції / Received 25.09.2025

Прийнята до друку / Accepted 12.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сталий розвиток регіонів у сучасних умовах є однією з ключових цілей державної та місцевої політики. Зелене підприємництво є формою підприємницької діяльності, що поєднує економічну доцільність із екологічними та соціальними цілями, яке здатне стати каталізатором відновлення й трансформації регіональної економіки, особливо в умовах відновлення під час війни. Харківський регіон активно оновлює свої стратегічні документи та програми, що створює можливість для цілеспрямованого впровадження зелених моделей бізнесу як елемента регіональної стратегії розвитку.

Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку України вимагають переорієнтації регіональної політики на засадах сталості, ресурсоефективності та екологічної відповідальності. В

умовах децентралізації та воєнних викликів особливої актуальності набуває пошук нових інструментів відновлення економіки регіонів, які б забезпечували не лише економічне зростання, а й збереження природного середовища та підвищення якості життя населення. Одним із таких інструментів виступає зелене підприємництво, що поєднує інноваційні підходи до господарювання із пріоритетами екологічної безпеки та соціальної відповідальності.

Попри зростання інтересу до зеленої економіки, у більшості регіонів України, зокрема у Харківському регіоні, механізми стимулювання та підтримки зеленого підприємництва залишаються недостатньо розвиненими. Відсутність системного підходу до формування екологічно орієнтованої бізнес-екосистеми гальмує процес сталого відновлення територій. Це зумовлює необхідність наукового аналізу передумов, можливостей та напрямів розвитку зеленого підприємництва як чинника сталого регіонального розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проведений аналіз останніх досліджень свідчить, що зелене підприємництво розглядають як взаємодію інноваційних бізнес-моделей, які мінімізують негативний вплив на довкілля, водночас забезпечуючи економічну життєздатність. Для регіонального розвитку важливими є інституційна підтримка, доступ до фінансів, інноваційні кластери, навчальні програми та партнерства «університет – бізнес – громада». Дослідження українських вчених акцентують увагу на синергії цифрових трансформацій і зеленої економіки як чиннику конкурентоспроможності регіонів.

Про актуальність зазначеної тематики свідчать останні праці вітчизняних та закордонних дослідників. Наприклад, у роботі Собко О. та інші, [1] підкреслюють, що зелене підприємництво розглядається не лише як набір окремих екологічних практик, а як цілісна бізнес-модель, яка інтегрує інновації, енерго- та ресурсоефективність, соціальну відповідальність і ринкову життєздатність. Українські огляди узгоджуються з міжнародними концепціями зосередженими на взаємозалежності інновацій та сталості.

Дослідження та аналітичні матеріали 2023–2024 рр. [2,3] наголошують на важливості державних і регіональних стратегій як рамки для розвитку «зелених» ініціатив: без чітких політик, механізмів фінансування і стимулів масштабування окремі проекти залишаються пілотними. Водночас робиться акцент на необхідності інтеграції цифровізації у підтримку зеленого бізнесу.

Емпіричні дослідження [4] демонструють, що есо-innovations (енергоощадні технології, переробка відходів, ВДЕ) підвищують конкурентоспроможність українських підприємств, проте потребують додаткових інвестицій і відповідних інструментів підтримки (гранти, кредити, технічна допомога). Роботи 2022–2024 рр. документують позитивний вплив таких інновацій на ефективність й екологічні показники.

В роботі Sustainable entrepreneurship and sustainability innovation, автори Schaltegger S., Wagner M. [5] розкривають концепцію сталого підприємництва як ключового драйвера екологічних і соціальних інновацій, наголошуючи на його ролі у трансформації бізнес-моделей. У роботі підкреслено, що підприємці можуть створювати значущий суспільний вплив через інноваційні рішення, спрямовані на підвищення сталості.

Автори York J.G., Venkataraman S. В роботі [6] The entrepreneur–environment nexus досліджують взаємозв'язок між підприємництвом і природним середовищем, зокрема те, як екологічні проблеми формують підприємницькі можливості. Автори показують, що екологічні виклики стимулюють створення нових ринків та інновацій, орієнтованих на вирішення проблем довкілля.

Дослідження Tekala, K., та інші, [7] показує, що зелений капітал структури (green structural capital) посередницьки впливає на зв'язок між зеленим підприємництвом і стійкістю бізнесу, при цьому динамічне середовище (environmental dynamism) може слабшати цей позитивний ефект. Це важливо для регіонального розвитку, оскільки демонструє, як підприємці можуть будувати «зелену» інфраструктуру знань і капіталу, щоб забезпечити довгострокову стійкість у змінних екологічних умовах.

Автори Rofiaty, R. та інші [8] аналізують, як зелений бізнес та інновації впливають на продуктивність підприємств у секторі туризму, а також як бізнес-середовище і «зелені інновації» модерує цей вплив. Для Харківського регіону це може бути прикладом, як стимулювати «зелені» моделі в сервісних галузях, особливо в громадах, де туризм або місцеві послуги можуть розвиватися з екологічною орієнтацією.

Робота, присвячена бібліометричному аналізу поглядів на сталі інновації та глобальну співпрацю [9], аналізує більше 1000 публікацій, щоб виявити тренди, ключові кластерні теми та

глобальні взаємодії в дослідженнях зеленого підприємництва. Вона дає широку картину міжнародних досліджень у галузі, що корисно для розуміння, які напрями є пріоритетними та які області вимагають подальшого розвитку - корисно для формування теоретичної бази твоєї статті.

В дослідженні [10] проаналізована структура й розвиток досліджень зеленого підприємництва за 2014–2024 роки: тематичні зміни, географічні мережі, ключових авторів. Для регіонального розвитку це допомагає зрозуміти, де на глобальній мапі «зеленого підприємництва» знаходиться Україна, східна Європа, і як можна інтегрувати міжнародні кращі практики.

Автори Zonna Lia та інші [11] аналізують, як зелена підприємницька орієнтація (green entrepreneurial orientation) в поєднанні із зеленими інноваціями впливає на МСП, а також формують пропозиції для майбутніх досліджень. Це корисно для розгляду практичних аспектів стимулювання «зелених» МСП у регіоні й планування політик або програм підтримки підприємств.

У роботі, присвяченій зеленому менеджменту та штучному інтелекту як факторам трансформації системи мотивації праці на підприємствах, автори аналізують, як ці технології взаємодіють для трансформації кадрової системи підприємств, підкреслюючи, що ШІ може оптимізувати HR-процеси й одночасно підтримувати екологічні стратегії. Також розглядається потенціал синергії між «зеленими» управлінськими практиками та інноваційними алгоритмами для підвищення стійкості підприємств [12].

У статті [13] автори досліджують практичні кейси впровадження ШІ на підприємствах і доводять, що AI-технології можуть підвищити ефективність бізнес-процесів, що є безпосередньо релевантним до теми трансформації кадрової системи через зелений менеджмент і ШІ.

Аналітика щодо «зеленої» зайнятості та відновлення підкреслює два паралельних тренди: значні виклики (втрати робочих місць, руйнування інфраструктури) і водночас можливості – проекти відбудови можуть бути зорієнтовані на енергоефективність, ВДЕ і переробку, створюючи «зелені» робочі місця. Це відкриває політичне і фінансове вікно для формування відповідних регіональних програм [14].

Таким чином, огляд останніх публікацій свідчить, що існує брак системних досліджень, які поєднують регіональні стратегії, інвестиційні програми комунальних підприємств та вплив на МСП у межах конкретного регіону; обмежена кількість емпіричних кейсів, що демонструють шлях від пілотного «зеленого» рішення до масштабування на регіональному рівні; недостатність оцінок соціально-економічних ефектів «зелених» ініціатив у контексті відбудови територій після воєнних руйнувань. Ці прогалини виправдовують необхідність дослідження, спрямованого саме на Харківський регіон [1].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад і практичних напрямів розвитку зеленого підприємництва як чинника забезпечення сталого регіонального розвитку, а також аналіз досвіду та перспектив впровадження екологічно орієнтованих бізнес-моделей у Харківському регіоні в умовах воєнного відновлення економіки.

Для досягнення поставленої мети необхідно проаналізувати сучасні наукові підходи до визначення сутності та ролі зеленого підприємництва в системі регіонального розвитку, дослідити нормативно-інституційні засади підтримки зеленого бізнесу в Україні, оцінити наявний досвід реалізації екологічно спрямованих проєктів у Харківському регіоні, визначити перспективні напрями стимулювання зеленого підприємництва як інструменту сталого розвитку територій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Необхідно відзначити, що проведений аналіз наукових публікацій підтверджує, що зелена трансформація підприємництва є одним із ключових механізмів підвищення стійкості регіональних економік та їх адаптації до глобальних екологічних і соціально-економічних викликів. У сучасних умовах саме зелений бізнес стає фактором розвитку нових ринків, створення екологічно безпечних технологій, формування інноваційних виробничих моделей та оптимізації використання природних ресурсів.

Проте, для регіонів України, і особливо для Харківщини, яка наразі зазнала значних руйнувань та трансформацій внаслідок війни, постає потреба у проведенні поглиблених прикладних досліджень. Вони мають поєднувати аналіз стратегічної документації, інвестиційних програм комунальних підприємств, оцінку локальних економічних потреб та реальних бізнес-

ініціатив. Такий підхід дозволить сформувати практичні моделі підтримки, масштабування й інтеграції зеленого підприємництва у відновлення та розвиток регіону [15].

Суттєву роль у цьому процесі відіграє оновлена Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 рр., що формує концептуальний базис для інтеграції екологічних, інноваційних і ресурсоефективних напрямів у регіональну політику. У документі визначено низку завдань і заходів, які можуть стати підґрунтям для включення зелених пріоритетів у місцеві програми розвитку, зокрема інфраструктурні, соціальні, інноваційні та інвестиційні ініціативи. Це створює формальний простір для реалізації «зелених» підприємницьких проєктів на регіональному рівні, а також підсилює їхню легітимність у системі стратегічного планування [16].

Розглянемо це детальніше на прикладі Стратегії розвитку Харківської області у контексті застосування принципів сталого розвитку та зеленого підприємництва. Стратегія визначає інноваційність, ресурсоефективність та екологічну безпеку серед базових пріоритетів регіональної економічної політики. Особливу увагу приділено модернізації інфраструктури, підвищенню енергоефективності та створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва, зокрема малого та середнього бізнесу, що є основою економічної активності регіону.

У документі чітко окреслено стратегічні положення, релевантні для розвитку зеленого підприємництва, серед яких:

- переорієнтація регіональних програм на екологічно безпечні та інноваційні технології, що мінімізують вплив виробництва на довкілля та сприяють розвитку циркулярної економіки;
- розвиток інженерної та енергетичної інфраструктури з урахуванням принципів ресурсоефективності та низьковуглецевого розвитку, що створює основу для впровадження зелених бізнес-моделей;
- підтримка малого й середнього підприємництва як рушійної сили регіонального економічного зростання, включно зі створенням умов для розвитку екологічних стартапів, зелених інновацій та підприємницьких кластерів;
- орієнтація на проєкти, що поєднують інноваційність, екологічність та соціальну відповідальність, що відповідає сучасним європейським підходам до Smart Specialisation та сталого регіонального розвитку.

Так, стратегічні документи Харківського регіону створюють нормативно-програмне підґрунтя для розвитку зеленого підприємництва. Проте, для реального ефекту необхідна інтеграція цих положень у практику – через формування відповідних фінансових інструментів, активізацію місцевих бізнес-спільнот, розвиток зелених технологій, удосконалення комунальних інвестиційних програм і залучення міжнародної підтримки.

Таким чином, Стратегія, як основний документ, що описує концептуальні основи розвитку Харківської області, формує політичні та інституційні передумови для інтеграції зеленого підприємництва в регіональну економічну політику. Вона визначає напрями, у межах яких можуть реалізовуватися екологічно орієнтовані ініціативи, та створює «вікно можливостей» для розвитку екобізнесу. Зокрема, модернізація інженерної інфраструктури, передбачена Стратегією, напряму пов'язана зі зростанням попиту на технології та рішення, які можуть пропонувати місцеві МСП у сфері зеленої енергетики, переробки, екосервісів та екоінновацій. Цей документ виступає базою для взаємодії влади, бізнесу та наукової спільноти у формуванні регіональної екосистеми зеленого підприємництва, підсилюючи взаємозв'язок між комунальними інвестиціями та можливостями приватного сектору.

Розглянемо пріоритети, запропоновані у Програмі економічного і соціального розвитку Харківської області на 2025 рік, яка конкретизує завдання, визначені Стратегією, і містить перелік заходів щодо відновлення інфраструктури, модернізації систем життєзабезпечення та підвищення рівня економічної активності в регіоні. До основних елементів Програми, важливих для розвитку зеленого підприємництва можна віднести підтримку інвестицій у модернізацію інженерної та комунальної інфраструктури, створення умов для підвищення енергоефективності в секторі ЖКГ, пошук альтернативних джерел енергозабезпечення та зниження залежності від енергоємних технологій, розвиток партнерства між місцевою владою, бізнесом та міжнародними донорами у питаннях відбудови. Аналізуючи вищезгадане, доходимо висновку, що на відміну від Стратегії, що визначає довгострокові орієнтири, Програма розвитку 2025 року забезпечує практичні механізми реалізації зелених ініціатив. Вона формує реальне замовлення на відповідні технології, послуги та інновації, чим створює сприятливі умови для розвитку місцевого екологічно орієнтованого бізнесу. Це особливо важливо в умовах відбудови регіону, де ключову роль відіграють підприємства, здатні

швидко надавати зелені рішення, від енергоефективного обладнання до послуг екологічного аудиту, від переробки відходів до локальних рішень у сфері «розумної» комунальної інфраструктури.

Таким чином, Програма економічного і соціального розвитку виступає інструментом практичної імплементації політичних рішень у сфері сталого розвитку, одночасно створюючи попит на «зелені» продукти та послуги місцевого бізнесу.

Останні практики свідчать, що великі інвестиційні програми комунальних підприємств (наприклад, інвестиційна програма КП «Харківводоканал» на 2025 рік) включають заходи з модернізації, санації мереж і підвищення енергоефективності, тобто мають потенціал сприяти розвитку ринків для зелених МСП та інноваційних постачальників. Офіційне схвалення таких програм відкриває можливості для партнерств приватного сектору, донорів і академічної спільноти [17]. Програма включає низку масштабних інфраструктурних проєктів, спрямованих на модернізацію системи водопостачання та підвищення її енергоефективності, що прямо відповідає принципам зеленої економіки [18].

Ключові проєкти програми включають:

- реконструкцію та технічне переоснащення Кочетоцької водопровідної станції (II та III блоки) з орієнтовним бюджетом понад 37 млн дол., термін окупності – близько 20 років, що спрямовано на заміну морально застарілого та енергоємного обладнання на сучасне, більш ефективне та екологічно безпечне. [17];
- реконструкцію технічно зношених ділянок водогонів і розподільчих мереж Харкова кошторисною вартістю понад 150 млн дол., термін окупності – 20 років, що дозволить зменшити втрати води, модернізувати трубопроводи та підвищити ресурсну ефективність;
- розвиток підземних джерел централізованого водопостачання, що знижує ризики техногенних навантажень та підвищує екологічну стійкість системи [17].

Таблиця 1

Взаємозв'язок між компонентами зеленого підприємництва та цілями сталого регіонального розвитку (на прикладі Харківського регіону)

Компонент зеленого підприємництва	Ключовий зміст	Вплив на регіональний розвиток	Приклади для Харківського регіону
Енергоефективні технології	Використання енергоощадного обладнання, модернізація виробництва	Зниження енергозатрат, підвищення конкурентоспроможності підприємств	Підприємства водоканалу та ЖКГ, що впроваджують енергозберігаючі насоси й системи
Використання відновлюваної енергії	Сонячні, вітрові, біоенергетичні установки	Зменшення залежності регіону від традиційних енергоносіїв	СЕС у громадах області; біогазові комплекси в агрофірмах
Екологічні інновації	Нові продукти, процеси й бізнес-моделі, що зменшують негативний вплив на довкілля	Розвиток екосистеми інновацій та технологічного підприємництва	Стартапи з переробки відходів; рішення Smart City
Екологічна логістика	Оптимізація перевезень, еко транспорту, використання електромобілів	Покращення мобільності, зниження викидів	Розвиток мережі зарядних станцій у Харкові
Зелена корпоративна культура	Етичне управління, програми КСВ, екопросвіта	Формування сталої організаційної поведінки	Програми університетів і комунальних підприємств
Цифровізація та ІІІ у зеленому менеджменті	Використання Big Data, AI, IoT для оптимізації ресурсів	Підвищення ефективності управління та прогнозування екологічних ризиків	Впровадження цифрових систем у КП «Харківводоканал»

*Джерело: розроблено авторами

Такі інфраструктурні проєкти створюють мультиплікативний ефект для розвитку зеленого підприємництва. По-перше, модернізація системи водопостачання формує стабільний попит на енергоефективні технології, обладнання, системи моніторингу витоків, рішення для автоматизації та цифровізації, що відкриває ринок для малих і середніх підприємств регіону.

По-друге, впровадження сучасних технологій знижує споживання електроенергії та обсяг втрат води, що відповідає цілям скорочення викидів та раціонального використання ресурсів. По-третє, довгостроковий характер інвестиційних проєктів (термін окупності - близько 20 років)

підсилює потребу у сталих бізнес-моделях і стратегічних партнерствах між комунальними підприємствами, бізнесом та громадою.

Таким чином, діяльність КП «Харківводоканал» є прикладом того, як великі інфраструктурні проєкти можуть стати локомотивом розвитку локальних «зелених» ринків, стимулюючи інновації та створюючи умови для появи екологічно орієнтованих підприємницьких ініціатив.

Таблиця 1 узагальнює ключові компоненти зеленого підприємництва та їхній вплив на досягнення цілей сталого регіонального розвитку, акцентуючи увагу на специфіці та можливостях Харківського регіону. У ній систематизовано основні напрями екологізації бізнес-процесів - впровадження енергоефективних технологій, використання відновлюваних джерел енергії, розвиток екологічних інновацій, оптимізацію логістики, формування зеленої корпоративної культури та цифровізацію управлінських процесів із використанням технологій штучного інтелекту. Кожен компонент розглянуто з позиції його змістовного наповнення та впливу на економічні, соціальні та екологічні параметри регіону. Також подано конкретні приклади практик і проєктів, що вже реалізуються в Харкові та області, або мають високий потенціал до впровадження. Це дозволяє не лише концептуально представити роль зеленого підприємництва, а й показати його реальну практичну цінність для підвищення конкурентоспроможності регіону, покращення стану довкілля та стимулювання інноваційної активності. Таким чином, таблиця відображає структурно-логічний взаємозв'язок між екологічною трансформацією бізнесу та стратегічними цілями сталого розвитку Харківського регіону, слугуючи основою для подальших аналітичних і прикладних досліджень.

На основі проведеного аналізу, в роботі пропонується трирівнева модель розвитку зеленого підприємництва як інструменту сталого регіонального розвитку (рис. 1). Такий підхід дозволяє забезпечити послідовність переходу від політичного бачення до реальних економічних змін на рівні територіальних громад і підприємств.

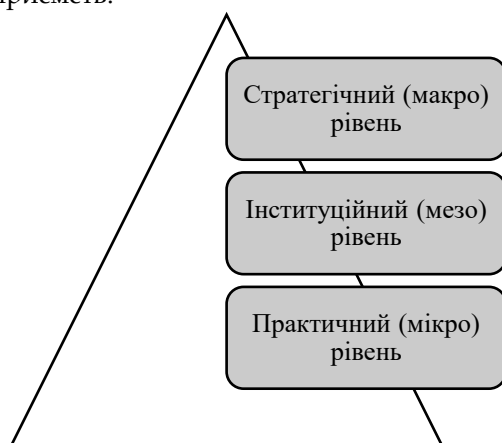

Рис. 1. Модель розвитку зеленого підприємництва

*Джерело: розроблено авторами

Стратегічний рівень (макрорівень) визначає загальні напрями розвитку регіону. На цьому етапі формується «точка входу» для зеленого підприємництва у регіональну політику, що забезпечує його легітимність і стратегічну підтримку. Він передбачає:

- включення цілей зеленої економіки до стратегій та програм соціально-економічного розвитку області;
- формування регіональної політики, що підтримує принципи енергоефективності, циркулярної економіки, розвитку відновлюваних джерел енергії;
- визначення пріоритетних екологічних та інноваційних напрямів, інтегрованих у проєкти післявоєнного відновлення;
- створення нормативно-програмної бази, яка стимулює «зелені» підприємницькі моделі.

Інституційний рівень (мезорівень) забезпечує організаційні та інфраструктурні умови для розвитку зеленого бізнесу:

- створення центрів підтримки зеленого підприємництва;
- інкубатори зелених інновацій, консультаційні платформи, регіональні кластери;
- підготовка кадрів для зелених секторів економіки;

- формування партнерств між владою, бізнесом і науковими установами;
 - створення механізмів фінансування (грантові програми, фонди енергоефективності, «зелені» кредити).

Практичний рівень (мікрорівень) забезпечує реалізацію конкретних бізнес-проектів та технологічних рішень:

- проекти з енергоефективності та модернізації підприємств;
- системи переробки та повторного використання відходів;
- розвиток відновлюваної енергетики (сонячні, вітрові, біоенергетичні установки);
- локальні ініціативи сталого споживання й виробництва;
- створення та масштабування зелених стартапів.

Цей рівень забезпечує відчутні економічні, екологічні та соціальні результати, які формують основу сталого регіонального розвитку.

В якості рекомендацій органам місцевого самоврядування щодо дієвої підтримки принципів сталого розвитку та зеленого підприємництва, запропоновано наступні заходи: визначити в регіональних стратегіях чіткі показники зеленої трансформації, створити центр підтримки зеленого підприємництва на базі університету, розширити програми фінансування зелених МСП, розвивати партнерства між університетами, бізнесом і громадами.

Підсумовуючи вищезгадане, можна дійти висновків, що Харківський регіон має значний потенціал для впровадження принципів зеленої економіки. Розвиток комунальних підприємств, наприкладі КП «Харківводоканал», демонструє можливості модернізації інфраструктури з екологічним ефектом, а Оновлена Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки включає екологічні та інноваційні напрями, а також підтримку малого та середнього бізнесу через програми сталого зростання.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, проведені дослідження свідчать, що зелене підприємництво є дієвим інструментом сталого регіонального розвитку. Успіх залежить від координації дій влади, бізнесу й освітніх інституцій. Харківський регіон має потенціал стати прикладом зеленої трансформації економіки. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення регіональної моделі підтримки зелених підприємств, оцінку потенціалу створення «зелених» робочих місць, а також удосконалення інституційного середовища для впровадження екологічних інновацій у процесах відбудови Харківського регіону.

Практична значущість роботи полягає у формуванні рекомендацій для органів місцевої влади, бізнесу та інституцій розвитку щодо стратегічного включення зеленого підприємництва до економічної моделі регіонального зростання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sobko O., Gavkalova N., Kurbatska L., Boichyk V., Krysovaty I. Green Entrepreneurship Strategies: Integrating Eco-Friendly Energy Technologies with the Digital Economy. *Grassroots Journal of Natural Resources*. 2024. Vol. 7, No. 3. P. 92–114. URL: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.0703ukr05>
2. Sitnicki M. W., Horbas I., Derkach O., Flowers A., Wielewska I., Tucki K., Zuzek D. K., Pimenov S. Development and Support of Ukrainian Domestic Entrepreneurship in the Knowledge Economy. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, No. 13. P. 5682. URL: <https://doi.org/10.3390/su16135682>
3. Rudachenko O., Smachylo V., Dymchenko O., Tararuev I., Bozhydai I. Social-Economic Component of Sustainable Development for Territorial Communities in Ukraine. *Smart Technologies in Urban Engineering. Lecture Notes in Networks and Systems*. Vol. 1659. Springer, Cham. 2025. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-032-06832-3_8
4. Horbal N., Makarova Yu. Eco-innovations for sustainable development of Ukrainian enterprises. *Economics, Entrepreneurship, Management*. 2023. Vol. 10, No. 1. P. 30–39. URL: <https://doi.org/10.56318/eem2023.01.030>
5. Schaltegger S., Wagner M. Sustainable entrepreneurship and sustainability innovation. 2011. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/bse.682>
6. York J. G., Venkataraman S. The entrepreneur–environment nexus. *Journal of Business Venturing*. 2010. Vol. 25, Issue 5. P. 449–463. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2009.07.007>

7. Tekala K., Baradarani S., Alzubi A., Berberoğlu A. Green Entrepreneurship for Business Sustainability: Do Environmental Dynamism and Green Structural Capital Matter? *Sustainability*. 2024. Vol. 16, No. 13. P. 5291. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/13/5291>
8. Rofiaty R., Yulianti N. A., Pradana B. I., Arif M. E., Salsabil I. Fostering Business Success Through Green Practices: The Role of Green Entrepreneurship and Innovation in Enhancing Firm Performance. *International Journal of Sustainable Development and Planning*. 2024. Vol. 19, No. 3. P. 1081–1088.
9. Nandhini S., Sowmya G. Advancing green entrepreneurship: bibliometric insights into sustainable innovation and global collaboration. *Discover Sustainability*. 2025. Vol. 6. P. 1257. URL: <https://doi.org/10.1007/s43621-025-01230-9>
10. Mohanan A., Rangaswamy G. Mapping the research landscape: a bibliometric study on green entrepreneurship and sustainability. *Discover Sustainability*. 2025. Vol. 6. P. 1172. URL: <https://doi.org/10.1007/s43621-025-02044-5>
11. Zonna Lia D. A., Fitri R. Green Entrepreneurial Orientation and Green Innovation in SMEs: An Evidence from Systematic Literature Review and Opportunities for Future Research Agenda. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*. 2023. Vol. 6, No. 11. URL: <https://www.researchgate.net/publication/375753547>
12. Димченко О., Худяков І., Прасол В., Хайло Я., Кисельгоф Є., Рищенко М., Хайло В., Агошков Д., Назаренко Г. Green management and artificial intelligence as factors in the transformation of the staffing system for business entities. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки*. 2025. № 5(193). С. 24–30. URL: <https://doi.org/10.33042/3083-6735-2025-5-193-24-30>
13. Димченко О. В., Матвєєва Н. М., Козир Є. М. Ефективність впровадження технологій штучного інтелекту в бізнес-процеси підприємства. *Комунальне господарство міст*. 2024. № 5(186). С. 25–32. URL: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2024-5-186-25-32>
14. Andrushevych A., Andrushev N., Kozak Z., Ptashnyk I., Romanko S. Green jobs and post-war reconstruction of Ukraine. *Policy Paper*. October 2023. 25 p. URL: <https://greendealukraine.org/assets/images/literature/16-green-jobs-research-eng.pdf>
15. Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2025 рік. URL: <https://oblrada-kharkiv.gov.ua/program/programa-ekonomichnogo-i-soczialnogo-rozvytku-harkivskoyi-oblasti-na-2025-rik/>
16. Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1021/102038/files/Strategy-2027.pdf>
17. Інвестиційна програма КП «Харківводоканал» на 2025 рік. URL: https://vodokanal.kharkov.ua/content/invest_programma
18. Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг № 506 від 08.04.2025 «Про схвалення Інвестиційної програми КП «Харківводоканал» на 2025 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0506874-25#Text>

REFERENCES:

1. Sobko O., Gavkalova N., Kurbatska L., Boichyk V., Krysovaty I. Green Entrepreneurship Strategies: Integrating Eco-Friendly Energy Technologies with the Digital Economy. *Grassroots Journal of Natural Resources*. 2024. Vol. 7, No. 3. P. 92–114. URL: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.0703ukr05>
2. Sitnicki M. W., Horbas I., Derkach O., Flowers A., Wielewska I., Tucki K., Zuzek D. K., Pimenov S. Development and Support of Ukrainian Domestic Entrepreneurship in the Knowledge Economy. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, No. 13. P. 5682. URL: <https://doi.org/10.3390/su16135682>
3. Rudachenko O., Smachylo V., Dymchenko O., Tararuiiev I., Bozhdyai I. Social-Economic Component of Sustainable Development for Territorial Communities in Ukraine. *Smart Technologies in Urban Engineering (STUE 2024)*. Lecture Notes in Networks and Systems, Vol. 1659. Springer, Cham, 2025. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-032-06832-3_8
4. Horbal N., Makarova Yu. Eco-innovations for sustainable development of Ukrainian enterprises. *Economics, Entrepreneurship, Management*. 2023. Vol. 10, No. 1. P. 30–39. URL: <https://doi.org/10.56318/eem2023.01.030>
5. Schaltegger S., Wagner M. Sustainable entrepreneurship and sustainability innovation. 2011. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/bse.682>
6. York J. G., Venkataraman S. The entrepreneur–environment nexus. *Journal of Business Venturing*. 2010. Vol. 25, Issue 5. P. 449–463. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2009.07.007>
7. Tekala K., Baradarani S., Alzubi A., Berberoğlu A. Green Entrepreneurship for Business Sustainability: Do Environmental Dynamism and Green Structural Capital Matter? *Sustainability*. 2024. Vol. 16, No. 13. P. 5291. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/13/5291>
8. Rofiaty R., Yulianti N. A., Pradana B. I., Arif M. E., Salsabil I. Fostering Business Success Through Green Practices: The Role of Green Entrepreneurship and Innovation in Enhancing Firm Performance. *International Journal of Sustainable Development and Planning*. 2024. Vol. 19, No. 3. P. 1081–1088.

9. Nandhini S., Sowmya G. Advancing green entrepreneurship: bibliometric insights into sustainable innovation and global collaboration. *Discover Sustainability*. 2025. Vol. 6. P. 1257. URL: <https://doi.org/10.1007/s43621-025-01230-9>
10. Mohanan A., Rangaswamy G. Mapping the research landscape: a bibliometric study on green entrepreneurship and sustainability. *Discover Sustainability*. 2025. Vol. 6. P. 1172. URL: <https://doi.org/10.1007/s43621-025-02044-5>
11. Zonna Lia D. A., Fitri R. Green Entrepreneurial Orientation and Green Innovation in SMEs: Systematic Literature Review and Opportunities for Future Research Agenda. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*. 2023. Vol. 6, No. 11. URL: <https://www.researchgate.net/publication/375753547>
12. Dymchenko O., Khudiakov I., Prasol V., Khailo Ya., Kyselhof Ye., Ryshchenko M., Khailo V., Ahoshkov D., Nazarenko H. Green management and artificial intelligence as factors in the transformation of the staffing system for business entities. *Komunalne hospodarstvo mist. Seriya: Ekonomichni nauky*. 2025. No 5(193). S. 24–30. URL: <https://doi.org/10.33042/3083-6735-2025-5-193-24-30>
13. Dymchenko O. V., Matvieieva N. M., Kozyr Ye. M. Efektyvnist vprovadzhennia tekhnolohii shtuchnoho intelektu v biznes-protsesi pidpriemstva. *Komunalne hospodarstvo mist*. 2024. No 5(186). S. 25–32. URL: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2024-5-186-25-32>
14. Andrusyevych A., Andrusyev N., Kozak Z., Ptashnyk I., Romanko S. Green jobs and post-war reconstruction of Ukraine. Policy Paper. October 2023. 25 p. URL: <https://greenddealukraina.org/assets/images/literature/16-green-jobs-research-eng.pdf>
15. Prohrama ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Kharkivskoi oblasti na 2025 rik. URL: <https://oblrada-kharkiv.gov.ua/program/programa-ekonomichnogo-i-sotsialnogo-rozvytku-harkivskoyi-oblasti-na-2025-rik/>
16. Stratehiia rozvytku Kharkivskoi oblasti na 2021–2027 roky. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1021/102038/files/Strategy-2027.pdf>
17. Investytsiina prohrama KP «Kharkivvodokanal» na 2025 rik. URL: https://vodokanal.kharkov.ua/content/invest_programma
18. Postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh № 506 vid 08.04.2025 «Pro skhvalennia Investytsiinoi prohramy KP “Kharkivvodokanal” na 2025 rik». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0506874-25#Text>

GREEN ENTREPRENEURSHIP AS A TOOL FOR SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT: EXPERIENCE AND PROSPECTS OF THE KHARKIV REGION

BABAYEV Volodymyr, DOROSHENKO Hanna, DYMCHENKO Olena,
RUDACHENKO Olha, SMACHYLO Valentyna
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

The contemporary socio-economic conditions of Ukraine require a shift in regional development policy towards sustainability, resource efficiency, and environmental responsibility. This is particularly relevant for the Kharkiv region, which faces the dual challenge of post-war recovery and the need to shape a new model of economic growth. In this context, green entrepreneurship is viewed as a key instrument for integrating ecological innovations, circular solutions, and socially responsible practices into regional development. Despite the growing interest in the green economy, mechanisms for supporting environmentally oriented businesses at the regional level remain fragmented, which necessitates a scientific analysis of their potential within the ongoing transformation of the Kharkiv regional economy.

The purpose of the article is to substantiate the theoretical principles and practical directions for the development of green entrepreneurship as a factor of sustainable regional development, and to analyse the experience and prospects of implementing environmentally oriented business models in the Kharkiv region. The theoretical basis of the study includes academic publications by Ukrainian and foreign researchers in the fields of green economy, regional development, and ecological innovations. The informational framework comprises strategic documents of the Kharkiv region, including the Regional Development Strategy for 2021–2027, the Economic and Social Development Program for 2025, and investment programmes of municipal enterprises such as Kharkivvodokanal. The research employs a system-based approach, structural-functional analysis, comparative methods, content analysis of strategic documents, and elements of case studies. The article identifies the conceptual characteristics of green entrepreneurship and its role in shaping a sustainable economic environment at the regional level. The study analyses the existing directions of ecological modernisation in the Kharkiv region, including investment projects of Kharkivvodokanal, which contribute to the development of the market for ecological innovations and create opportunities for small and medium-sized enterprises to participate in the modernisation of critical infrastructure. It is revealed that regional strategic documents already include prerequisites for forming a green economic model; however, the system of tools for stimulating green entrepreneurship and mechanisms for its scaling remain underdeveloped.

Future research should focus on developing a regional model for supporting green enterprises, assessing the potential for creating green jobs, and improving the institutional environment for the implementation of ecological innovations in the reconstruction processes of the Kharkiv region. The practical significance of the study is in offering recommendations for regional authorities, businesses, and development institutions regarding the strategic integration of green entrepreneurship into the regional growth model.

Keywords: green entrepreneurship, sustainable development, regional strategy, Kharkiv region, innovation ecosystem.